

Benvingut al bàndol dels afligits

Antoni Comas

El primer catedràtic de filologia catalana del país va ser Antoni Comas i Pujol (1931-1981), que va guanyar la càtedra superant Joaquim Molas. La desgràcia i una malaltia congènita de cor van fer que desaparegués quan només tenia 50 anys.

Comas era un home d'una gran elegància espiritual, format en la filologia hispànica i després en la catalanística, que mai no anava a classe sense portar-hi un text i comentar-lo. Li agradava la literatura –no solament la catalana, sinó tota literatura de qualitat, com santa Teresa, a qui va dedicar un excel·lent estudi–, tenia passió per la bibliofília –va acumular cap a 25.000 volums, si no em falla la memòria o la percepció visual, perquè jo passava a veure'l tot sovint a casa seva– i va dirigir una col·lecció d'antologies de poetes i prosistes catalans, al editorial Destino, que és una mostra del seu bon gust i bon criteri. Era molt estimat a la universitat, al si de la qual jo vaig poder impartir crítica literària gràcies als seus bons oficis, durant una pila d'anys, contravenint-ne les instruccions: ell volia que parlés de les preceptives catalanes, i jo, d'això, no en sabia ni un borrall. Era equànim i benvolent, i no em va renyar mai; al contrari: ens estimàvem.

GETTY

Però Comas era també –tot va junt– d'una innocència aclaparadora. Un dia, a classe, va fixar-se en una noia asseguda a l'última fila de l'aula 113, que feia senyals de trobar-se malament: havia tancat els ulls i, quan els obria, els mostrava blancs, com a punt d'esvanir-se. Comas va pujar les escales de l'aula fins a aquell lloc per mirar d'assistir la noia. Però va tenir una enorme sorpresa quan va veure que, sota la noia, entre les seves cuixes, hi havia un galifardeu que s'ho estava passant d'allò més bé. L'Antoni no era home que es molestés a causa del goig dels altres, més aviat se n'alegrava, igual com lamentava les desventures d'amics i d'enemics. Però aquella escena el va deixar, literalment, fora de combat. Tant, que només se li va ocórrer interpellar aquell noi libidinós, ajupit i amagat darrere el pupitre de la classe, tot dient-li, vermell com un pebrot (o com dos): “Vostè, què hi fa aquí?” El noi no es va immutar, perquè ja corrien aires de gran liberalisme sexual, i es va limitar a tornar a seure al costat de la noia, que es va arranjat la roba. L'anècdota és una imatge perfecta de la gran benevolència de Comas. La classe va continuar a bots i empentes, i aquella parella amorosa, en acabat, va desfilar escales avall, davant la seva mirada encara perplexa, com si no hagués passat res. ♦♦

DAVE M. BENETT/GETTY IMAGES

L'abans i el després del sexe, l'abans i el després de l'amor, l'abans i el després de l'aflicció

Potser algun dia la vida tornarà a tocar de peus a terra

L'escriptor Julian Barnes observa que la gent es divideix en funció de tres grans trànsits vitals: els que han conegut el sexe i els que no, els que han conegut l'amor i els que no, els que han sofert l'aflicció i els que no. “Aquestes divisions són absolutes, són tròpics que creuem”.

Barnes va passar a formar part dels afligits el 2008, quan es va morir la que havia estat la seva dona durant trenta anys, l'agent literària Pat Kavanagh. I el 2012 va escriure *Niveles de vida* (Anagrama, 2014), una joia imprescindible sobre la pèrdua i la intempèrie moral que tard o d'hora ens assetja i ens transporta a una dimensió paral·lela. Una dimensió situada als antípodes de la normalitat i dominada per l'enyor, l'estranyesa, el futur estroncat i la necessitat imperiosa de parlar amb la persona morta, perquè no té sentit fer res –ni tan sols continuar vivint– si no li ho pots explicar.

“Estic una mica pitjor cada dia”, em diu una amiga tocada recentment per l'aflicció. Faig l'esforç d'imaginar-m'ho i no sé si me'n surto. Quan mor un membre d'una parella, escriu Barnes, “el que desapareix és més gran que la suma del que hi havia”. Això, diu, “és potser matemàticament impossible, però és

emocionalment possible”. El dol és un procés que requereix temps, però l'aflicció és un estat que ve per quedar-se. Amb tot, hi ha esperança: potser algun dia desapareixerà la temptació del suïcidi, potser algun dia tornaran l'alegria (ni que sigui més fràgil) i el plaer (ni que sigui incomparable amb el goig pretèrit), potser algun dia l'aflicció serà només el record de la pena, potser algun dia la vida tornarà a tocar de peus a terra. Potser.

Hi ha un consol: el dolor és directament proporcional al valor de la pèrdua. Com més t'importa algú, més t'entristeix la seva mort. “En certa manera, gaudiràs del dolor”, va dir una amiga viuda a Julian Barnes, quan la Pat acabava de morir. Llavors a ell li va costar d'entendre el que avui sap de primera mà: t'arribes a estimar el dolor.

Quan pensar es converteix en una operació perillosa

M'empasso la novel·la *Enamorats* (Edicions 62), d'Alfred Hayes, escrita el 1953 i inèdita fins ara en català. És, malgrat el títol, una història de desamor. Aquí també sembla que sigui més gran el que desapareix que la suma del que hi havia: un home descobreix que està realment enamorat d'una noia quan constata que la comença a perdre.

“Pensar s'havia convertit en una operació dolorosa. Era com si el meu interior estigués ocupat per àmplies zones que em reclamaven peus de plom. Sentia que la meva memòria, com si fos una urpa, s'arrosava davant d'alguns records nítids”, relata el narrador sense nom de Hayes. Un narrador que, com Julian Barnes, flirteja amb la idea d'un suïcidi silenciós dins d'una banyera.

Del sexe negligible a l'amor fins que la mort els separa

Tanco *Enamorats* i m'aboco a les memòries de la periodista britànica Lynn Barber, gairebé tan magnètiques com les seves entrevistes. El capítol que dona títol al llibre, *An Education*, va inspirar la pel·lícula del mateix nom, amb guió de Nick Hornby. Una Lynn adolescent es deixa seduir per un home que se l'emporta a veure món sense confessar-li que ja té una vida muntada, amb esposa i fills. Amb aquest penques descobreix el sexe (“la paraula que descriu millor la meua vida sexual amb en Simon és *negligible*”), però l'amor de debò el tasta per primer cop a Oxford, quan coneix en David i sap a l'acte que serà l'home de la seva vida. El matrimoni dura trenta anys llargs, fins que la mort de David aboca Lynn a la temuda, refotuda i inevitable aflicció. ♦♦